

свідомості громадян УРСР, за допомогою проведення різноманітних мітингів, акцій, поширення патріотичної літератури, через друковані органи Спілки. Активні контрзаходи радянських спецслужб не змогли втримати наростаючу тенденцію розвитку УГС, на чолі з братами Горинями, із її головними завданнями домогтися незалежності України, шляхом ненасильницького розширення демократичних свобод громадян в СРСР.

Список використаних джерел

1. Батенко, Т., 1997. 'Опозиційна особистість: друга половина XX ст. Політичний портрет Богдана Гориня', Львів: Кальварія, 350 с.
2. Горинь, БМ., 2010. 'Не тільки про себе: докум. роман-колаж: у 3 кн.', Київ, 920 с.
3. 'Запалити свічу', 2009. Михайло Горинь; упорядник В. В. Овсієнко, Харків: Права людини, 328 с.
4. 'ГДА СБУ', Ф.16, Оп.14 (1990 р.), Пор.4. Інформаційне повідомлення до ЦК КПУ «Про локалізацію антисупільної діяльності Чорновола і його спільників».
5. Там само, Пор.6. Спільне інформаційне повідомлення КДБ УРСР та МВС УРСР до ЦК КПУ «Про зрив провокаційної акції, приуроченої до 40-річчя прийняття ООН «Декларації прав людини»».
6. Там само, Пор.8. Інформаційне повідомлення до ЦК КПУ «Про заходи по локалізації антисупільної діяльності націоналістичних елементів».
7. Там само, Пор.8. Спільний лист М. Голушка та Міністра внутрішніх справ УРСР І. Гладуша В. Щербинському «Про зрив антисупільної акції націоналістичних елементів».
8. 'Українська Гельсінська Спілка у спогадах і документах', 2012, Київ, 814 с.

References

1. Batenko, T., 1997. 'Opozycyjna osobystist': druga polovyna XX st. Politychny portret Bogdana Gorynja (Oppositional person: the second half of the XX century. Political portrait of Bohdan Gorin)', L'viv: Kal'varija, 350 s.
2. Goryn', B.M., 2010. 'Ne til'ky pro sebe: dokum. roman-kolazh: u 3 kn. (Not only about myself: a document. novel-collage: 3 books)', Kyi'v, 920 s.
3. 'Zapalyty svichu (Light a candle)', 2009. Myhajlo Goryn'; uporjadnyk V. V. Ovsijenko, Harkiv: Prava ljudyny, 328 s.
4. 'GDASBU (GSASBU)', F.16, Op.14 (1990 r.), Por.4. Informacijne povidomlennja do CK KPU «Pro lokalizaciju antysuspil'noi' dijal'nosti Chornovola i jogo spil'nykiv».
5. Tam samo (Ibid), Por.6. Spil'ne informacijne povidomlennja KDB URSR ta MVS URSR do CK KPU «Pro zryv provokacijnoi' akcii', pryurochenoi' do 40-richchja pryjnjattja OON «Deklaracii' prav ljudyny»».
6. Tam samo (Ibid), Por.8. Informacijne povidomlennja do CK KPU «Pro zahody po lokalizaciji' antysuspil'noi' dijal'nosti nacionalistychny elementiv».
7. Tam samo (Ibid), Por.8. Spil'nyj lyst M. Golushka ta Ministra vnutrishnih sprav URSR I. Gladusha V. Shherbyc'komu «Pro zryv antysuspil'noi' akcii' nacionalistychny elementiv».
8. 'Ukrai'ns'ka Gel'sins's'ka Spilka u spogadah i dokumentah (Ukrainian Helsinki Union in memoirs and documents)', 2012, Kyi'v, 814 s.

Verbytskyi B. D., postgraduate student of history and philosophy of history, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), bo4epur@gmail.com

The participation of Mykhailo and Bohdan Horyns' in the creation and development of the Ukrainian Helsinki Union

The influence of Mykhailo and Bohdan Horyns' on the formation and further development of the activities of the Ukrainian Helsinki Union.

Keywords: dissidents, Ukrainian SSR, KGB, Mykhailo Horyn, Bohdan Horyn, UHU.

УДК 329.05

Годний С. П.,

пошукач кафедри політичних наук,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
hodniy@bigmir.net, ORCID 0000-0002-4637-9429

Лобізм як політична цінність демократичного суспільства

Розглядається феномен політичного лобізму в якості політичної цінності, що притаманний демократичному суспільству. Розкриваються його важливі політичні функції, які в цілому складають ціннісний потенціал лобізму як суспільного феномену. Підкреслюється, що лише сила закону здатна встановити кордон між лобіюванням і діями, які спрямовані на отримання односторонніх переваг, які сьогодні в суспільній свідомості отожденоють лобізм із корупцією.

Ключові слова: лобізм, політична цінність, корупція, політична свідомість, групи інтересів.

Сучасне розуміння політичного лобізму у вітчизняній літературі багато в чому спирається на вже існуючий в зарубіжних дослідженнях досвід. Лобізм трактується в цілому як феномен одновекторного впливу на органи влади; як специфічний інститут політичної системи, що представляє собою механізм впливу приватних осіб і громадських організацій, фахову діяльність службовців та спеціальних консультантів, найнятих компаніями, спрямовану на процес прийняття рішень тими чи іншими органами влади [8, с. 361].

Однак ставлення до лобізму в українському суспільстві неоднозначне. Його часто—густо отожденоють із корупцією, вживаючи такі категорії як «тіньовий лобізм», «дикий лобізм» тощо. Небезпека такого уявлення полягає в тому, що слідом за формуванням негативного образу лобістів можуть слідувати заходи деструктивного характеру, які порушують механізми представництва інтересів. Разом із тим, лобізм, лобіювання — це об'єктивний процес, обумовлений появою вельми впливових агентів політичного поля — груп інтересів [5, с. 93]. Підвищення ролі лобізму в суспільстві змінює вектор трансформації демократії від громадянського представництва до представництва інтересів.

Феномен лобізму потрапив в поле зору дослідників тільки в 90-х роках XX ст. Особливий внесок у його концептуальне осмислення зробили такі зарубіжні науковці, як М. Адамс, Г. Бентеле, Б. Вулп, Р. Еделман, Дж. Кумбер, П. Метью, Дж. Олзевські, Р. Прайс, Ф. Штольц та ін. Вивченням зарубіжного лобістського досвіду займаються російські дослідники О. Автономов, С. Большаков, Ю. Большакова, В. Белов, О. Бикова, О. Василенко, К. Вяткін, М. Зяблюк, М. Іванов, М. Прохода, О. Сергунін, О. Хомич, О. Шихвердієв та ін. Їх роботи дають можливість скласти уявлення про лобістську діяльність, нові лобістські технології та тенденції їх трансформації у країнах, де лобізм дістав найбільшого розвитку.

У вітчизняній політичній науці фундаментальні напрацювання щодо лобізму також з'явилися в 90-х рр. XX ст. Їх представлено в дослідженнях В. Бебика, Т. Богині, Д. Богуша, М. Газізова, Н. Гнатенка, Н. Гричини, Л. Губерського, Т. Гуровської, О. Дягілевої, Ф. Кирилюка, В. Королька, В. Корнієнка, Д. Лавренова, О. Лісничука, Є. Макаренка, Л. Малишенка, Р. Мацкевич,

М. Михальченка, М. Недюхи, В. Нестеровича, М. Ожевана, А. Піонтковської, С. Телешуна, Є. Тихомирової, С. Чумака, О. Шевченка та ін.

Аналіз наукових досліджень вказує на те, що вони в основному базуються або на соціологічному, або на юридично-правовому методах аналізу проблеми. Феномен лобізму у політичній науці повністю не вивчений: на сьогодні у вітчизняній політології відсутні комплексні теоретичні дослідження його різноманітних аспектів. Явище лобізму, насамперед, потребує наукового аналізу стосовно українського політикуму, середовища прийняття політичних рішень тощо.

Все це визначає мету нашого дослідження – проаналізувати феномен лобізму із точки зору його політичної цінності для демократичного суспільства, до якого належить і Україна.

Аналіз феномену лобізму як політичної цінності слід вважати новим для вітчизняної політичної науки, яка не розглядала це явище в ціннісному аспекті. Однак, по-перше, як видається, лобізм як явище соціальне має всі атрибути політичної цінності із огляду на те, що вважається притаманним саме демократичному суспільству.

По-друге, якщо розглядати саму демократію як цінність, до якої прагне суспільство, то його рух в цьому напрямку передбачає і зміну системи цінностей, яка і є тим лакмусовим папірцем, що демонструє ступінь демократизації суспільства. Такою новою цінністю, на наш погляд, є політичний лобізм. Дослідження лобізму в рамках парадигми демократії приводить до відкриття нових ракурсів в його баченні.

З одного боку, лобізм не вписується в теорію класичної демократії, «підриває» її, здається елементом антидемократичним, знаряддям в руках «злих сил», в якості яких можуть називатися великі корпорації, олігархи тощо. З іншого боку, лобізм, підриваючи фундамент класичних демократичних схем, розчищає дорогу для створення нових теорій. Лобізм виявляється механізмом зворотного впливу громадян на конкуруючі еліти. А в демократії участі лобізм – один із основних елементів впливу громадянського суспільства на структури, які приймають важливі політичні рішення.

По-третє, держава зацікавлена в існуванні лобізму, так як сама по собі не може достатньою мірою взяти до уваги інтереси різних соціальних верств, прошарків, груп, що утворюють суспільство [3, с. 782]. Влада практично зацікавлена в залученні лобістів в поле політичної комунікації, що докладно обґрунтував вітчизняний дослідник Д. Виговський, аналізуючи функції лобізму у суспільстві. Власне, ці функції складають загалом ціннісний потенціал лобізму як суспільного феномену:

1. Посередництво між суспільством та державою. Лобісти представляють інтереси суспільства в органах державної влади. Досліджуючи своїх цілей, вони також частково реалізують інтереси населення. Наприклад, якщо лобіст представляє інтереси великої промисловості та добивається отримання від держави замовлень, він забезпечує робітників зарплатою, а бюджет податками.

2. Заміщення представництва. Лобісти в деяких випадках представляють інтереси частини суспільства, замінюючи офіційних представників народу.

3. Інформаційна функція. Лобісти інформують представників владних органів про актуальні проблеми

та питання, з іншого боку, через засоби масової інформації відбувається інформування широкого загалу про політичну ситуацію в країні.

4. Постановка актуальних питань. Лобісти, добиваючись своїх цілей, ставлять актуальні питання перед громадськістю й органами державної влади. Наприклад, коли в США набули поширення відеокасети, саме лобісти підняли питання перед законодавчою владою про проблему незаконного їхнього копіювання та розповсюдження.

5. Впорядкування плюралізму суспільної думки. Багато партій мають схожі програми, які не збігаються в певних позиціях, лобісти ж впорядковують різкість думок, реалізуючи інтереси, а не відстоюючи позиції партій [2, с. 47]. Більш того, можна говорити про таку закономірність: лобізму більше там, де більше реальної влади [7, с. 440].

Таким чином, будь-який феномен суспільної дійсності, що має значущість для політики, може розглядатись як політична цінність. У свою чергу, політичний лобізм, на нашу думку, цілком може претендувати сьогодні на цю значущість.

Досить цікавим для нашого дослідження є аналіз різних форм цінностей, здійснений С. Райсом. До них автор відносить: авторитет; незалежність; потреба в інформації; схвалення оточуючих; порядок; створення запасів; гідність; ідеалізм; соціальний контакт; сім'я; статус; зведення рахунків; любов; їжа; фізична активність; спокій [6, с. 52]. Вони не є суто політичними, але впливають на прийняття політично важливих рішень, наприклад, вибір певного політика, який обіцяє реалізацію перерахованих цінностей, або власна система цінностей політика співпадає із відповідною системою виборця тощо.

Якщо говорити про лобізм в контексті переліченого С. Райсом, то, принаймні, такі речі як потреба в інформації, соціальний контакт, навіть, зведення рахунків, цілком можна віднести до нього.

Оскільки політичні цінності – це продукт політичного досвіду в конкретній культурі, вони відрізняються у різних суспільствах. Наприклад, в одних суспільствах цінністю може бути політична незалежність, в інших – законслухняність і політичний конформізм. Зі зміною суспільних відносин відбувається й переоцінка цінностей: багато з того, що вважалося незаперечним, знецінюється і, навпаки, нові умови суспільного буття актуалізують і нові політичні цінності [15]. Лобізм як цінність демократичного суспільства може перетворюватись на норми, що гарантує створення впорядкованості, урегульованості суспільних процесів, забезпечують його розвиток. Однак лобізм є неоднозначною в правовому розумінні категорією.

На сьогодні законом безпосередньо унормовано лобістську діяльність в багатьох країнах: США (Закон (акт) «Про регулювання лобіювання» (Federal Regulation of Lobbying Act, 1946); Канада (Закон (акт) «Про реєстрацію лобістів» (Lobbyists Registration Act, 1988); Угорщина (Закон «Про лобістську діяльність» (Act on the Lobbying Activities, 2006)); Польща (Закон «Нормування та регулювання лобіювання» (Legislative and Regulatory Lobbying, 2005)); Литва (Закон «Про лобістську діяльність» (Law on Lobbying Activities, 2000)) [4].

Разом із тим, в більшості інших країн ЄС, Швейцарії, Сербії та Австралії існує цілий ряд нормативних

положень, що регулюють вплив представницьких груп на органи державної влади. В Україні існування лобізму як аби «не матеріалізоване» в тому розумінні, що Закону про лобістську діяльність, де б статус лобізму був визначений конкретно, в Україні так і не прийнято. Хоча народними депутатами України вже було ініційовано чотири законопроекти [9; 13; 11; 12]. Вухваленому у 2014 році Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» зазначено, що унормування лобіювання як легального демократичного механізму взаємодії громадянського суспільства та правової держави має сприяти боротьбі з корупцією у представницьких органах влади. На виконання Закону Кабінет Міністрів України затвердив державну програму, де, зокрема, визначено, що у серпні 2017 року на розгляд Уряду має бути подано законопроект про врегулювання процедури лобіювання [10].

Отже, лобізм має вагомий підстави для свого існування. Проте він може бути застосований або на благо всьому суспільству, або у вузькогрупових інтересах. Лише сила закону встановить кордон між лобіюванням і діями, які спрямовані на отримання односторонніх переваг, що вже подібно корупції. У законі має бути прописано, хто може займатися лобістською діяльністю, а хто такого права не має. У супротивні випадку (що і є фактично сьогодні) прихованість скоєних дій і конкретна особиста зацікавленість, а не загальне благо для громадян, суспільства і держави, в ухваленні рішення – є явними негативними сторонами даного явища.

На практиці лобізм, навіть і той, що знаходиться в правовому полі, є явищем практично завжди прикордонним, що «балансує» між відкритістю і закритістю, приватними інтересами і громадськими. Тому він традиційно розглядається як спосіб неявного впливу на владу задля досягнення певних цілей, із вигодою для осіб, відповідальних за прийняття певного рішення. Урахування таких особливостей має першорядне значення при визначенні характеру впливу на органи державної влади.

Але головна практична значущість лобізму полягає в тому, щоб представляти інтереси громадян перед державою, здійснювати політичне участь у вирішенні найважливіших питань внутрішньої і зовнішньої політики; підвищувати освітній рівень, зацікавлювати як членів своїх організацій, так і державних чиновників, громадськість в цілому; брати участь в створенні нових ініціатив для держави; стежити за виконанням прийнятих державних програм по вирішенню тих чи інших проблем.

В цьому відношенні політична цінність лобізму полягає в тому, що він здатний подолати так званий «конфлікт інтересів» в політиці й політичну корупцію. В його основі лежить посилення впливу бізнесу на політику, що є світовою тенденцією. Однак ця тенденція сприймається із пересторогою через послаблення дієвості принципу представництва громадян. Для її обмеження в демократичних країнах вживаються засоби законодавчого та іншого характеру. Одним із таких засобів є запобігання конфлікту інтересів – ситуацію, за якої приватний інтерес посадової особи може вплинути на його безсторонність у процесі здійснення службових повноважень.

Функціонування механізму регулювання конфлікту інтересів дозволяє говорити про існування наступних практик:

- запобігання конфлікту інтересів;
- вирішення конфлікту інтересів;
- ліквідації наслідків прийнятого в ситуації конфлікту інтересів рішення.

Практики запобігання конфлікту інтересів досить різноманітні і націлені насамперед на недопущення виникнення зацікавленості уповноваженого владного суб'єкта в прийнятті того чи іншого конкретного рішення. Нажаль, в українській політичній дійсності це не так. В Україні нормою на цей час є такий підхід, коли депутатський мандат розглядається переважно як цілком законний засіб реалізації особистих чи групових економічних інтересів. Питання конфлікту інтересів для народних депутатів у вітчизняному законодавстві неврегульоване. Стаття 103 Конституції України і Закон «Про статус народного депутата України» містять лише формальну вимогу несумісності, також ст.8 Закону встановлює, що «народний депутат не повинен використовувати депутатський мандат в особистих, зокрема корисливих, цілях» [14].

Інших механізмів запобігання конфлікту інтересів Україні немає (зокрема, кодексу депутатської етики, санкцій за порушення принципів поведінки при конфлікті інтересів), або вони не є дієвими (вимоги щодо декларування доходів і майна). Брак належного правового регулювання сприяє народним депутатам України в тому, щоб легально використовувати депутатські повноваження для реалізації власних бізнес-інтересів.

Іншими словами, відкритий лобізм і конкуренція інтересів тоді стануть можливими (як стане можливим і прийняття регулюючих лобізм нормативних правових актів), коли законодавством буде визнана нормальною ситуація конфлікту інтересів і створені дієві механізми її регулювання. Тільки тоді принцип пріоритету «позитивних» інтересів над приватними інтересами «вбудованого лобіста» зможе бути реалізований на практиці хоч в якійсь мірі.

Лобізм, таким чином, це не просто артикуляція і представлення інтересів тих чи інших груп у владних структурах. Це процес приведення формальної влади у відповідність із владою фактичною. В цьому контексті політична цінність лобізму в тому, що він виступає в якості лакмусового папірця демократичності самого суспільства, тобто, його наявності, «цивілізованості», реальності – слугують свідченням цього. Тобто, лобістська діяльність і характер її відправлення дозволяють судити про стан демократичного режиму і дієздатності демократичних інститутів, про наявність або повну відсутність громадянського суспільства, про правовий і соціальний статус держави і про «відкритість», «гнучкість» соціальної системи як такої.

В цілому, підсумовуючи значення лобізму як політичної цінності для демократичного суспільства, слід визначити:

Як політико-комунікативна цінність, лобізм – це форма взаємодії, взаємин і комунікації індивідів або груп індивідів. Форма далеко не єдина і не головна, яка є похідною від інших форм взаємодії людей, характерних для певного суспільства. Цей специфічний спосіб

впливу на діяльність і рішення людей здійснюється за допомогою нормотворчих і норморегуючих установ.

Лобізм — це одночасно і самостійний інститут політико-правового життя держави, і феномен суспільного життя. У широкому сенсі, «лобізм — це сукупність форм і набір методів взаємодії зацікавлених груп із державними органами та органами місцевого самоврядування з метою здійснення впливу на зміст рішень зазначених органів» [1, с. 14]. Специфіка лобізму така, що він частково розвивається в невідкладних правовому впливу нішах міжособистісних контактів і здатний приростати до корупції. Саме ці вади поки не дозволяють дивитися на лобізм як на «велике благо демократії».

Як політико-економічна цінність, лобізм — це діяльність різних професійних, громадянських зацікавлених груп, що виникає на базі державної економіки, фінансово-промислового і малого підприємництва, спрямована на представництво громадських або корпоративних інтересів в органах державної влади.

Як політико-правова цінність, лобізм — це участь у політичному житті суспільства за допомогою впливу на формування політичної волі громадян, участь у виборах в органи державної влади і органів місцевого самоврядування. З політико-організаційної точки зору, з точки зору зв'язків із громадськістю лобізм — це один з модулів PR-діяльності, що полягає в політико-правовому способі організації і регулюванні суспільних відносин.

Нарешті, однією з основних цінностей лобізму є постійне коректування діяльності органів влади відповідно динаміці зміни інтересів громадянського суспільства. Саме лобізм виступає посередником діалогу між владою і суспільством, посилюючи тим самим інтегративні тенденції соціального розвитку, перешкоджає стагнації в розвитку соціального процесу, так як його діяльність має на меті постійну стимуляцію вільного обміну соціальною інформацією. Ці переховані аспекти потребують комплексного аналізу політичного лобізму як важливого атрибуту демократичного суспільства, що зумовлює необхідність подальших вітчизняних наукових досліджень цього феномену у політичній науці.

Список використаних джерел

1. Автономов, АС., 2004. 'Азбука лоббирования', Москва: *Права человека*, 112 с.
2. Виговський, Д., 2008. 'Суть лобізму як категорії політичної науки', *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*, Вип.20, с.42–48. [online] Доступно: http://vlp.com.ua/files/09_76.pdf (дата звернення: 09.08.2018).
3. Капустян, ВО., Левандовська, ЯА., 2018. 'Аспекти боротьби з корупцією та проблеми лобізму в Україні', *Молодий вчений*, №4 (56), с.780–783.
4. Карпенко, О., 2011. 'Про доцільність впровадження в Україні інституту цивілізованого лобізму державно-управлінських рішень', *Демократичне врядування*, Вип.7. [online] Доступно: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_7_16 (дата звернення: 10.08.2018).
5. Корнієнко, В., Годний, С., 2016. 'Комунікативний потенціал лобіфеномену в сучасній українській політиці', *Вісник Донецького національного університету. Серія «Політичні науки»*, с.92–95.
6. Коселева, Н., 2006. 'Человек в 16 измерениях', *Директор по персоналу*, №40, с.52.
7. 'Политология для юристов: курс лекций', 1999, под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько, Москва: *Юрист*, 651 с.
8. 'Политология: навчальний енциклопедичний довідник для студентів ВНЗ I–IV рівнів акредитації', 2014, за наук. ред. О-ра політ. наук Н. Н. Хоми, В. М. Денисенко, О. М. Сорба [та ін.], Львів: *«Новий Світ-2000»*, 779 с.
9. 'Про діяльність лобістів у Верховній Раді України: Проект Закону України за станом на 1 листоп. 2016 р.'. [online] Доступно: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=26076 (дата звернення: 10.08.2018).
10. 'Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки: Постанова Кабінету Міністрів України за станом на 1 листоп. 2016 р.'. [online] Доступно: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-p/print1478669797768871> (дата звернення: 10.08.2018).
11. 'Про лобізм: Проект Закону України за станом на 1 листоп. 2016 р.'. [online] Доступно: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60052 (дата звернення: 10.08.2018).
12. 'Про лобіювання: Проект Закону України за станом на 1 листоп. 2016 р.'. [online] Доступно: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60191 (дата звернення: 10.08.2018).
13. 'Про регулювання лобістської діяльності в Україні: Проект Закону України за станом на 1 листоп. 2016 р.'. [online] Доступно: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=38796 (дата звернення: 10.08.2018).
14. 'Про статус народного депутата України: Закон України. Редакція від 11.10.2017'. [online] Доступно: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2790-12> (дата звернення: 10.08.2018).
15. Семенченко, ФГ., 2010. 'Політичні цінності в системі політичних відносин: формування, зміст і функції політичних цінностей', *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*, Вип.98, с.53–57.

References

1. Avtonomov, AS., 2004. 'Azbuka lobbirovaniya (ABC lobbying)', Moscow: *Prava cheloveka*, 112 s.
2. Vygovs'kyj, D., 2008. 'Sut' lobizmu jak kategorii politychnoi nauky (The essence of lobbying as a category of political science)', *Ukrain's'ka nacional'na ideja: realii ta perspektivy rozvytku*, Vyp.20, s.42–48. [online] Dostupno: http://vlp.com.ua/files/09_76.pdf (data zvernennja: 09.08.2018).
3. Kapustjan, VO., Levandovs'ka, JA., 2018. 'Aspekty borot'by z korupcijeju ta problemy lobizmu v Ukraini'ni (Aspects of the fight against corruption and the problems of lobbying in Ukraine)', *Molodij vchenyj*, №4 (56), s.780–783.
4. Karpenko, O., 2011. 'Pro docil'nist' vprovadzhennja v Ukraini'ni instytutu cyvilizovanogo lobizmu derzhavno-upravlins'kyh rishen' (On the expediency of introduction in Ukraine of the institute of civilized lobbying of state-management decisions)', *Demokratychnе vryaduvannja*, Vyp.7. [online] Dostupno: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_7_16 (data zvernennja: 10.08.2018).
5. Kornijenko, V., Godnyj, S., 2016. 'Komunikativnyj potencial lobifenu v suchasnij ukrain's'kij polityci (The communicative potential of the lobby of the phenomenon in modern Ukrainian politics)', *Visnyk Donec'kogo nacional'nogo universytetu. Serija «Politychni nauky»*, s.92–95.
6. Kosheleva, N., 2006. 'Chelovek v 16 izmerenijah (Man in 16 dimensions)', *Direktor po personalu*, №40, s.52.
7. 'Politologija dlja juristov: kurs lekcij (Political science for lawyers: a course of lectures)', 1999, pod red. N. I. Matuzova, A. V. Mal'ko, Moskva: *Jurist*, 651 s.
8. 'Politologija: navchal'nyj encyklopedychnyj dovidnyk dlja studentiv VNZ I–IV rivniv akredytacii' (Political science: educational encyclopedic guide for students of higher education institutions of I–IV levels of accreditation)', 2014, za nauk. red. d-ra polit. nauk N. N. Homy, V. M. Denysenko, O. M. Sorba [ta in.], L'viv: *«Novyj Svit–2000»*, 779 s.
9. 'Pro dijal'nist' lobistiv u Verhovnij Radi Ukrain'ny: Proekt Zakonu Ukrain'ny za stanom na 1 lystop. 2016 r. (On the activities of lobbyists in the Verkhovna Rada of Ukraine: Draft Law of Ukraine as of November 1, 2016)'. [online] Dostupno: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=26076 (data zvernennja: 10.08.2018).
10. 'Pro zatverdzhennja Derzhavnoi' programy shhodo realizacii' zasad derzhavnoi' antykorupcijnoi' polityky v Ukraini'ni (Antykorupcijnoi' strategii) na 2015–2017 roky): Postanova Kabinetu Ministriv Ukrain'ny za stanom na 1 lystop. 2016 r. (On Approval of the State Program for Implementing the Fundamentals of State Anti-Corruption Policy in Ukraine (Anti-Corruption Strategy) for 2015–2017: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine as of November 1, 2016)'. [online] Dostupno: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-p/print1478669797768871> (data zvernennja: 10.08.2018).

11. 'Pro lobizm: Proekt Zakonu Ukrai'ny za stanom na 1 lystop. 2016 r. (About lobbying: Draft Law of Ukraine as of November 1, 2016)'. [online] Dostupno: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60052 (data zvernennja: 10.08.2018).

12. 'Pro lobijuvannja: Proekt Zakonu Ukrai'ny za stanom na 1 lystop. 2016 r. (On Lobbying: Draft Law of Ukraine as of November 1, 2016)'. [online] Dostupno: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60191 (data zvernennja: 10.08.2018).

13. 'Pro reguljuvannja lobists'koi' dijal'nosti v Ukrai'ni: Proekt Zakonu Ukrai'ny za stanom na 1 lystop. 2016 r. (On regulation of lobbying in Ukraine: Draft Law of Ukraine as of November 1, 2016)'. [online] Dostupno: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=38796 (data zvernennja: 10.08.2018).

14. 'Pro status narodnogo deputata Ukrai'ny: Zakon Ukrai'ny. Redakcija vid 11.10.2017 (On the Status of People's Deputy of Ukraine: Law of Ukraine. Editing dated 11.10.2017)'. [online] Dostupno: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2790-12> (data zvernennja: 10.08.2018).

15. Semenchenko, F.G., 2010. 'Politychni cinnosti v systemi politychnyh vidnosyn: formuvannja, zmist i funkcii' politychnyh cinnostej (Political values in the system of political relations: the formation, content and functions of political values)', *Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenko. Filosofija. Politologija*, Vyp.98, s.53–57.

Godny S. P., a search engineer at the Department of Political Sciences, Kyiv National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), hodny@bigmir.net, ORCID 0000-0002-4637-9429

Lobism as political value of democratic society

The article examines the phenomenon of political lobbyism as a political value inherent in a democratic society. It reveals its important political functions, which in general constitute the value potential of lobbyism as a social phenomenon. It is emphasized that only the force of law is able to establish a boundary between lobbying and actions aimed at obtaining one-sided advantages, which today in the public consciousness identify lobbying with corruption.

Keywords: lobbyism, political value, corruption, political consciousness, interest groups.

* * *

УДК 314.743

Григор О.,
кандидат наук з державного управління,
здобувач, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), zhzhkot@gmail.com

ГУМАНІТАРНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ДИПЛОМАТА–ПОЛІТИКА

Аналізується загальнокультурна та світоглядна підготовка суб'єкта політичної діяльності, який виконує дипломатичну функцію; автор підкреслює, що окрім професійної підготовки важливе значення має гуманітарна освіта. Вона формує ціннісні установки, національні та загальнолюдські принципи, гуманістичний світогляд, здатність жити і діяти в контексті європейських норм і стандартів. В системі освіти колишнього СРСР гуманітарна освіта мала ідеологізований характер. Звільнення від цього є основним завданням модернізації гуманітарної освіти. Далі йде завдання освоєння світоглядних цінностей сучасної Європи. Освоєння європейського досвіду через вивчення оновлених гуманітарних дисциплін є завданням невідкладним і першочерговим.

Ключові слова: людина, освіта, культура, світогляд, дипломатія.

Ефективність розбудови незалежної держави багато в чому залежить від діяльності дипломатичного корпусу – дипломатів–політиків, які своєю діяльністю утворюють позитивний імідж держави, сприяють встановленню рівноправних політичних, економічних, культурних зв'язків України з іншими народами та державами. В той же час, успішність і ефективність діяльності політика–дипломата може бути тільки при умові наявності в нього глибокої професійної та загальної культури,

гуманістичної (гуманітарної) освіти, інтегрованого світогляду. Тільки повноцінна гуманістична освіта, а також глибока особистісна громадянська грамотність можуть дозволити політику, дипломату, громадянину сповідувати демократично–консенсусні принципи на фундаментально–нормативному рівні. Іншими словами, суспільна еліта має вивести норми демократії на такий нормативний рівень, щоб вони стали фундаментом мислення і діяльності всього суспільства. «Коли норми в суспільстві мають міцну підтримку з боку найвпливовіших прошарків, у груп, що знаходяться в невідповідному становищі, нехай навіть і більших, навряд чи є шанси проявити прагнення, які могли б загрожувати цим нормам. Більшість людей привчаються слідувати нормам і робити максимум можливого в умовах обмежень. Їх прагнення, таким чином, відповідають реальності» [1, с. 51]. В сучасній українській реальності поки що не встановилася демократично–консенсусна нормативність. На нашу думку, цього не відбувається саме через недостатній культурно–освітній рівень національних еліт. Зрощення нової формації політиків, дипломатів, громадських діячів – завдання сучасної української системи освіти, від виконання якого залежить не просто благополуччя тих, хто отримує якісну освіту, але й уся подальша доля нашої держави і суспільства, їх культурно–цивілізаційний, історично–формаційний вибір.

У виконанні такого глобального завдання для нашого суспільства важливу роль відіграє світоглядно–ціннісна та професійно–компетентна підготовка дипломатів. Саме на них покладається тягар відповідальності за облаштування майбутньої глобальної системи сталого розвитку. «Шлях до сталого розвитку для всіх, до вирішення конфесійних та етнічних конфліктів лежить через організацію глобального діалогу, в основі якого – утвердження принципів справедливості і прав людини, толерантності і культура миру. Саме дипломати покликана стати найефективнішим інструментом такого діалогу» [2, с. 128]. В цьому аспекті надзвичайно актуалізується як на глобальному, так і на національному рівні проблематика формування демократичного світогляду та культури суб'єкта політичного мислення та дії як умови досягнення та реалізації політичного консенсусу.

Кожен дипломат, політик, громадянин, бізнесмен, корпоративний топ–менеджер, експерт міжнародних організацій і рейтингових контор тощо має глибоко усвідомлювати, що від його рішення, дій, думок залежить глобально–політичний консенсус, взаєморозуміння у великій глобальній сім'ї народів. В цьому аспекті, надзвичайної важливості набувають такі цінності і орієнтири професійної роботи дипломатів, як правдивість, довіра, взаєморозуміння. У свій час, на противагу Макіавеллі, французький дипломат і радник Людовіка XIV Кальєр підмітив схильність дипломатії до еволюції в залежності від зміни суспільних відносин і міжнародних зв'язків. Він був категорично проти теорії, що панувала в той час, що основним методом дипломатії були хитрість і обман. Кальєр вважав, що дипломатія має будуватися на основі довіри партнерів і бути солідною, а не базарною, дрібноторгівельною. Дипломат має пам'ятати, вважав він, що довіра вибудовується на відвертості вашій і вашого партнера» [3, с. 68]. В міжнародній діяльності від такої довіри між дипломатичними працівниками різних рівнів